

לב להבין

הבנה ועיון במקרא על סדר פרשת השבוע

לב לדעת – מעניין המועד

'וביום השביעי מקרא קדש יהיה לכם' – בקבלת עול מלכותו ברצון

דומה כי לא מצאנו עוד בכל חגי ומועדי התורה – עוד יום בדומה לזה שאנו עומדים בפתחו – יום השביעי של חג המצות. מחד נצטוונו לקבוע כיום-טוב ומקרא קודש, ובד בבד חתמה וסתמה התורה את דברו ועניינו, ולא גילתה לנו מה פשרו; לא עת קציר ואינו אסיף, לא יום תרועה ולא עצרת – אלא נאמר בסתמא 'מקרא קודש יהיה לכם', וצריך להבין פשרו של דבר זה.

והנה יש שרצו לומר – שיום זה נקבע על שום המאורע שהיה בו – טביעת פרעה וחילו בים סוף, שהיא השלמה ליציאת בני ישראל מארץ מצרים. ועל זה יש לתמוה מאוד, שהרי פרשה זו נאמרה לישראל בהיותם בארץ מצרים, בעת התבשרם על העתיד לבוא עליהם בליל הגאולה – וכבר אז נצטוו לקבוע את יום זה בסופו של חג המצות, ואם כן נמצא שקביעת היום קדמה מרחק שבעה ימים למאורע שאירע בו לאחר מכן.

אבל כאשר נתחקה אחר לשון המקרא, נמצא אולי רמז קל שיוכל לפתוח לנו שער לעסוק בהבנת מהות עניינו של יום. במה שנכתב "וְהָיָה הַיּוֹם הַזֶּה לָכֶם לְזִכְרוֹן וְחֻגְתֶּם אֹתוֹ חֹג לִי לְדֹרֹתֵיכֶם חֻגְתָּ עוֹלָם תִּחְגְּלוּ, שְׁבַעַת יָמִים מִצּוֹת תֹּאכְלוּ... וּבְיוֹם הָרִאשׁוֹן מִקְרָא קֹדֶשׁ וּבְיוֹם הַשְּׁבִיעִי מִקְרָא קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם כָּל מִלָּאכָה לֹא יַעֲשֶׂה בָהֶם". יש להבחין במה שנוסף ביומו של שביעי של חג – 'מקרא קודש יהיה לכם', ובכך חלוק הוא מהיום הראשון – שנקבע כ'חג להשם' וכמקרא קודש, ביום השביעי נאמר שיהיה כמקרא קודש לבני ישראל, וצריך להבין משמעות עניין זה.

והנה בכלל יש לשאול על כל עצמו של מאורע זה של קריעת ים סוף, מה היה תכליתו ותפקידו – אחר שבמצרים כבר הראו כל בני העולם לדעת כי אין כה' אלוהינו בכל הארץ. עוד יש להבין, מדוע לא היכם בהיותם על אדמתם, ולמאי הוצרך לחזק ליכם לרדוף אחר בני ישראל, בעוד שהיה יכול להציע עליהם מי הנילוס ולאבדם.

קודם קריעת הים מצינו שאמר לו הקב"ה למשה "וְחֻגְתִּי אֶת לֵב פְּרַעֲה וְרַדְף אַחֲרֵיהֶם וְאֶפְכְּדָה בְּפִרְעָה וּבְכָל חִילוֹ וְיִדְעוּ מִצְרַיִם כִּי אֲנִי יְיָ". דברים אלו באים ליישב את השאלה המתבקשת – בשלמא עד עתה הכול נעשה בכדי לפדות את בני ישראל משוביהם ולגאלם ביד חזקה, אבל עתה, אחר שכבר יוצאים כגאולים ביד רמה – מה טעם ומה צורך לחזק את לב פרעה לרדוף אחריהם, ולאיזה צורך לעורר את הדוב מרבצו – רק כדי להענישו על זה אחר כך.

דבר גדול אמר כאן הקב"ה למשה, התכלית היא – 'ואכבדה בפרעה' – היינו שהמטרה היא לא רק בשביל להציל את בני ישראל, ולא רק להיפרע מצריהם, ואפילו לא כדי להראות ולהוכיח את יד ה' וכוחו הגדול – אלא רק להרבות ולהאדיר כבוד ה' על ידי הנקמה בפרעה. דבר זה חוזר ונשנה כמה פעמים בפרשה זו – 'וְאֶפְכְּדָה בְּפִרְעָה וּבְכָל חִילוֹ', 'וְיִדְעוּ מִצְרַיִם כִּי אֲנִי יְיָ בְּהַכְּבִיד בְּפִרְעָה בְּרַכְּבוֹ וּבְפָרְשָׁיו' – הוי אומר, שכל מטרת קריעת הים וטביעת המצרים היה למען להראות ולהגדיל כבוד השם בעולם. אבל עניין זה צריך טעם וביאור – מדוע עניין זה נתחדש דווקא כאן.

והנה אנו מוצאים בשירת הים - שלראשונה נקרא הקב"ה 'מלך' - בפי בני ישראל, לאור התגלותו עליהם כמלך ההולך לפני עמו - להצילם מכל פורענות ולהינקם מכל צריהם. עד כאן הוכח שהקב"ה שליט על כל העולם כולו, אבל בים סוף הראו לדעת שהקב"ה הוא מלך על כל העולם. וחילוק גדול יש ביניהם - שליט הכול יראים מכוחו וגבורתו, מלך היראה היא מהדרת רוממותו ומהכרת עוצם כוח מלכותו.

מה שהלכו ישראל אחרי הקב"ה במצרים, עדיין לא היה בכך בכדי הכרה במלכותו בשלימות. משום שייתכן היה לומר שעשו כן רק כדי שיצילים ויפדם משוביהם. רק אחרי שבטחו בישועתו גם כשהקיפום צריהם מכל עבר, והלכו אחרי לתוך הים - אזי הוכח שהם נאמנים לה' בכל אשר יביא עליהם, והולכים אחרי מחמת הכרת כבוד מלכותו.

וכן הוא הדבר כלפי המצרים - כל עוד סירבו לשלח את בני ישראל, עדיין לא היה לזה שם של מרידה במלכות השם, שהרי יתכן היה לומר חסים על עבדיהם הנאמנים ואינם רוצים להפסידם. וגם בעצם מה שיצאו לרדוף אחריהם, עדיין היה אפשר לומר שהיה מחמת מה ששמעו כי ברח העם, והערימו עליהם באמנם שהולכים רק לשלושת ימים.

ועל כן אמר הקב"ה למשה 'דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיָשָׁבוּ וְיַחֲנוּ לִפְנֵי פִי הַחִירָת בֵּין מִגְדֹּל וּבֵין הַיָּם לִפְנֵי פַעַל צֶפֶן נִכְחוּ תַחֲנוּ עַל הַיָּם', בעל צפון היה האליל היחיד שלא נעשה בו שפטים יחד עם שאר אלוהי מצרים. פרעה - הוא הבכור היחיד שלא מת במכת בכורות, ועל כן - 'וְאָמַר פְּרָעָה לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל נִבְכִּים הֵם בְּאֶרֶץ סֹגֵר עֲלֵיהֶם הַמִּדְבָּר' הסיבה שיצא לרדוף אחריהם הוא לא מפני שברחו מעימו, אלא מחמת שהוטעה לחשוב שהגיע הרגע שבו גואלם של ישראל לא יוכל להושיעם. ובה הוכיח סופו על תחילתו - שכל יסוד סירובו לשלחם היה אך ורק מתוך מרד בקב"ה כאשר אמר: 'מִי יִי אֲשֶׁר אֶשְׁמַע בְּקֹלוֹ'.

(והנה גם מצורת ענשם של המצרים עולה עניין זה. שהרי בעלמא מצינו לדינא דהמורד במלכות חייב מיתה. וכבר נתחבטו רבים היכן מקורו ומאין באנו לענוש נפשות שלא מן הדין. אבל האמת היא שהמורד אינו נהרג בתורת עונש, אלא שהוא איבד את זכות קיומו בממלכה, ובמו ידיו חורץ עליו את ענשו. ואם כן - מעצם מה שהתורה טבעה את המושג של מלך - מתחייב שהמורד במלכות יהיה חייב מיתה.)

דבר זה אנו מוצאים גם כאן, בעוד בהיותם במצרים נעשו על מה שהשתעבדו בישראל והוכו כדי שייאלצו לשלחם, אבל בים סוף - הם עצמם גזרו עליהם את סופם, ובמו ידיהם נכנסו אל תוככי הים ונידונו בדבר אשר זדו עליהם, כמשפט המורדים במלך כל העולמים).

וכעת נבין את עניינו של חג המצות. היום הראשון נקבע כ'חג להשם' על שום שהיה שימורים להשם להוציאם מארץ מצרים - אבל היום האחרון של החג מגיע מצד בני ישראל. היום הראשון קרוי מקרא קודש, אבל ביום השביעי כבר נאמר - 'מקרא קודש יהיה לכם', מפני שביום זה - לאחר שבועת הימים שהיו סמוכים על שולחן המלך ואכלו את לחם ה' - מכירים ישראל מעצמם את הדרת מלכות השם, ובכך מגיע החג לשלימותו ותכליתו.

ועל כן גם המאורע הגדול - של כינון וייסוד המלכות - נקבע משמים לעיצומו של יום זה. וזהו ייחודו משאר מועדים - שלא המאורע גרם לקביעת היום - אלא אדרבא - יומא הוא דקגרים למאורע שאירע בו, שהרי אין לך יום כשר ומוכן וראוי למעמד זה של היגלות כבוד מלכות ה' כאותו היום השביעי ליציאת מצרים - שבו ישראל כבר נמצאו ראויים להגיע למעלה הרוממה של 'מלכותו ברצון קיבלו עליהם'.

ביציאת מצרים עצמה עדיין לא באה ההכרה במלכות ה' לתכליתה, שהרי יצאו משם בחיפזון, לא מחמת שהכירו המצרים במעלתם כעבדי השם, אלא מתוך שהיו בהולים וחרדים על נפשם, ולכן שילחו את ישראל מארצם. אבל לעתיד לבוא - הגאולה תבוא מתוך שיכירו כל העמים בה' ובמלכותו - כאשר הובטחנו: "כִּי לֹא בְּחִפְזוֹן תֵּצְאוּ וּבְמִנוּסָה לֹא תֵּלְכוּן כִּי הָלַךְ לִפְנֵיכֶם יְיָ וּמֵאִסְפָּכֶם יִלְהִי יִשְׂרָאֵל".

להערות והארות ולקבלת הגיליון ניתן לשלוח הודעה לכתובת: levleovin@gmail.com.